

ԽՐԱԽՈՅՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Օ՛րն ան զերգոց, Մուսայդ գողտրիկ, դու զկիթառ,
Եւ հընչեցո՞ղ զթելըս նորին անդադար,
Տասնամեան մերժեալ նրադս ողբական
Տըխրականաւ բզսիրտս ելից ամենայն :

Բայց նախ երգեմ դու, սիրելիդ համայնից,
Զառիթն աղզիս դըժոխըմբեր աղետից,
Որոյ հընչեալ ասեղ շըռինդն ուժգնաձայն
Խռովեալ զաշխարհս զըլլողեցոյց Հայկազնեան :

Իբր արփենի նըշողէաք ուղփաճեմ,
Նրսեմացաք 'ի պառակտմանցըն դըժխեմ.
Տուն մեր չըքեղ, որ էր երբեմն անստան,
Տապալ ընդ փոյթ անկաւ յերկիր 'ի կործան :

Յըցեալ ժանիս ատելութեան՝ սայրասուր,
Յեղբարս կըռիւ սըփռեաց և հեռ մահաբոյր,
Խաղաղութիւն սաւառնաթեւ սըլացաւ,
Որում աղէտ, աւեր տիրեաց տազնապաւ :

Այս են ասա տըգիտութեան արգասիք.
Զի գիտութիւն մայր է ողջոյն բարութեանց,
Տըգիտութեան՝ մախանք և հեռ զօրավիդ
Եղեալ՝ գիտեն գործել զաղէտըս չարեաց :

Իմաստութիւն քան զարփենին լուսաւոր.
Քանզի արեգն 'ի հրատարափ աթոռոց
Փարատելով զգիզաղէչ ամպս ասաւոր
Ի լոյս բանայ զաշխարհս համայն ստեղծուածոց :

Բայց հալածի յիմաստութեան նըշուից
Մահու մըռայն 'ի խռով ոգւոց և սըրտից,
Զի տենչ նորին յարդարէ մեղ ռահ կենաց,
Նա և Որ էնն իմաստութեան է Աստուած :

Ուսմամբ և եթ 'ի բարի վարըս կըրթիմք.
Ըզսէրն անձին և Աստուծոյ լ'ընկերին
Ուսեալ, փախուստ տամք 'ի չարէն, և զբարին
Գործել միայն՝ ամենայնիւ նըկըրտիմք :

Այո՛ և այս արկածս համայն դառնաղէտ
Անագորոյն տըգիտութեան է և եթ,
Որ ընդ գըլուխս անցուցանել վատարաղդ
Աղգիս՝ փութաց զերդ փոթորիկ բարկաճայթ :

Որպէս հիւսիս բուռն 'ի շընչելն ետ ընդ ետ
Պայծառ երկնիցըն զերեսզք՝ թըխաթոյր
Ամպոց պատեալ, շանթէ կայծակ մերթ ընդ մերթ,
Անգէն տեղայ ծըծումբ և ծուխ նոյն և հուր :

Պարածածկէ խաւար զերկիր և զերկին.
Յաղլամըղին մերթ փայլակունք հըրաշէկ

Եւ մերթ ամպրոպք ճայթմամբ սաստիկ ահաբեկ
Սարսեն զհիմունս երկրի, տարերք սասանին:

Եւ անընդհատ շընչեն հողմունք ամեհիք,
Խոտք ընդ փոշիս խառնին, խրուիք 'ի յերեր.
Երազ հաստարմատք՝ ամբարձուղէչ եղենիք
Ճարճատիւն մեծ բարձեալ ճոճին վայր ի վեր:

Քաղցրախօսիկ նըւաղաւորք օդային
Կասեալ յերգոց՝ աստանդականրս վարին,
Ըզբոյնս խընդրեն՝ զիւրեանց առնուլ անդ դադար,
Զի սօսափիւնք ոստոց խռովեն միշտ և յար:

Խորք Ովկեանու զարհուրեալ անդ յանդընդոց
Ալիք զալիս յեզերս մըղեն առ 'ի կոծ.

Պոսիդոնի դահոյքն անկեալ 'ի տապաստ
Հաս, մըղընչէ, ո՛վ շանթածիզդ Արամազդ:

Հայրն աստուածոց 'ի յայս տեսիլ քըստմնափուշ
Սարսեալ առէ, և ես կըրթիմ'ի յապուշ,
Թէ մի գուցէ լիցի քան զիս վեհ աստուած
Եւ տիրեսցէ դիցըս վերին դաւառաց:

Որպէս հողմունք յետ յուզելոյն բընութեան
Յանկարծ լըռեն, Ովկեան և վայրք ամենայն,
Անդէն զեփիւոք շընչել փութան քաղցրասիք,
Խայտան տարերք, պըճնին և տունկը դալարիք:

Համասպըրամ, յասմիկ, նարդոս և չուշան
Զիւրեանց բուրմունս սըփոնն ծաղկունք բազմերփեան.
Քաղցր ախորժիւք ըզսիրտ լընուն և զերկիր
Ադինական հանգէտ դրախտին կենսալիր:

Ի յոստ վարդից սոխակն առեալ զիւր կայան,
Եւ ընդ ծառոց խիտ սաղարդիւք վեհ սարեակ,
Համայն թըռչունք երամովին՝ քաղցրաձայն
Երգօք օրհնեն զԱստուած՝ լըցեալ զօդն համակ:

Հըրճուի բնութիւն, և սիրտ 'ի խինդ մահացուաց
Տարամբժեալ զըմբալն՝ անդէն իսկ փութան
Զայնից թըռչնոց մասնակցելով՝ առ Աստուած
Զօրհնեղութիւնս վերառաքել միաբան:

Օ՛ն, վերըստին փութա՛մ, Մուսայդ գեղանի,
Ուրախութեան նոր երգս առեալ հընչեցմ,
Յոյր 'ի ձայնիցն 'ի հոգիս մեր գեղանի
Հըրճուանք, ցըրուեալ զնախկին տըխրանըս սըփոյ:

Երգեաց արփին խաղաղութեան փըրկարար,
Տեղի տըւեալ խըռովութեան կուռ խաւար,
Ամանակին 'ի թեւ յեցեալ սուրարշաւ
Յանցելոյն ծոց անդառնալիս խոր սուգաւ:

Զըմերան պաղ սառամանիք հալեցան,
Գեղազըւարճ եկին աւուրք նոր դարնան,
Ընձիւղելով սիրոյ ծաղկանց կենսաբոյր
Անդէն արմատս 'ի սիրտըս մեր արկցեն սուր:

Ամեն ուրեք սըփոեացեն հօտ անուշից
Զի պարգևէ անմահութիւն ամենից.

Օ՛ն, սրբաշունչ աւագան սիրտը մեր լիցին,
Բըղխեսցեն միշտ գորով և սէր կաթողին,
Բիւր անիծիւք տարագրելով ժանտալից
Դըժոխախեռ զառեւութիւն 'ի սըրտից,
Ըղձիւ զըշխոյ Սիրոյ տացուք հըրաւէր
Որով սլանան առ Տէր Աստուած ոգիք մեր:

Արդ ցանկալի եկին աւուրք մեր փառաց
Սուրբ հաշտութեան, սիրոյ աւուրք բերկրանաց.
Գիրկըս արկեալ միմեանց զհամբոյր սըրբութեան
Տըւեալ՝ 'ի յոյս կենաց կացցուք անբաժան:

Այո՛, չիք ինչ քաղցըր համբուն զերդ համբոյր
Եղբայրական, քան ըզվարդին քաղցրաբոյր
Հոտն է անոյշ, և քան ըզձայնս հրեշտակաց՝
Քաղցր է սիրոյ և համբուրի ձայն՝ եղբարց:

Բանք և օրէնք առնուն լըրումն 'ի սուրբ սէր,
Ձի առաքեալ կարդայ Պօղոս հըրաւէր,
Թէ սիրիցեմք զեղբարըս մեր՝ մեք անդէն
Ըղպարտըս մեր կատարիցեմք և զօրէն:

Է՛ր 'ի միմեանց խորշեալ կացցուք բացակայ
Մինչ հարազատ մի հօր որդիք եմք Հայկայ,
Ձեռք ընդ ձեռաց եղեալ որպէս մարմին մի
Անդէն բարձցուք զանկեալ մեր տուն հայրենի:

Քանզի երբեմն այն օթարան էր փառաց
Արի արանց, և խանձարուրք մահացուաց
Վեհագունից, աշխարհ իսկ էր վեհագոյն.
Անզուգուծիւնն, ո՛հ, կործանեաց զայն իսկոյն:

Միութիւն է անեղ պարիսպ ամրաշէն
Զոր խորտակել բըռնութիւնք իսկ ձշ զօրեն,
Տան խոյս աղէտք յայրնը դրանէն և թախիծ,
Որպէս խաւարն յարեգական նըշուից:

Ըզթըմբութիւն մերկանալոյ ժամ է արդ.
Բայց ծանխցուք թէ յազցրս կեամք իբրև մարդ,
Անդէն պարտիմք անհըրաժեշտ ըզբընիկ
Ազգ մեր սիրել և զցանկալին Հայրենիք:

Յանձին կաշեալ փոյթ առ նորա պերճ փառաց
Անձնանըւէրս հանգոյն մերոց վեհ նախնեաց՝
Նըկըրտեսցուք. քանզի նոցա եմք որդիք
Եւ հայրենեաց կենդանութեան յոյս քաղցրիկ:

Այո՛, նորին մեք եմք խարիսխ և հիմունք
Վերականգնման անդրրդուելի միակ սիւնը.
Թէ 'ի միմեանց որոշեսցուք վաղ ընդ փոյթ
Յաւեր անկեալ, աւար լինի և կապուտ:

Այր փըրկութեան վարսադիտակ արփենին
Լուսապայծառ ծագեալ շողայ յեթերին,
Թէ առաջի չեղեալ բաղդին անտարբեր
Վաստակիցեմք Միութեամբ զօրն և զգիւր:

Հապ՝ ծն ուրեմն դու, սիրուն Մայր Հայոց,
Դադարեսցին աղի վըտաւք յաչաց քոց,

Ոյք ողողեն զյողնադարեան բարդ 'ի բարդ
Աւերածոցը կոյտ՝ հոսմամբ յորդառատ:

Այո՛, այո՛, փութա՛ւ ընդ փոյթ տուր տեղի
Հառաչանաց և արտասուաց դառնաղի.
Շատ են այդ քեզ, Մայր իմ, և սէր սիրակէջ
Եղերական ողբերդ՝ զի լաւ միշտ ըզմեզ:

Հիւժեակ ոգւոցդ աղիք համայն գալարին,
Միթէ այդ են յերկնից և եթ քեզ բաժին.
Բաբէ. հընգօք դարուք յառաջ երջանիկ
Էիր որդւովքդ՝ մինչ քեզ էին զօրավիգ:

Ահա՛ ջառեակ պետութեանց քոց պերճ անուն
Լըցեալ փառք ըզքեզ առնէր զլուարթուն.
Գոռ բակայիք, բիւր արութեամբ յաղթանակ
Տընկեալ, և քեզ կաղմիւր փառացըն պըսակ:

Աւա՛ղ փառացդ անցաւորի, որ 'ի սուգ
Անմըխիթար կացեալ, և այժմ՝ արտասուք
Մարգարտատիպ՝ արծաթափայլ վառ 'ի վառ
Յօղեն յաչացդ յորդահոսան անդադար:

Չեն և այդ քո լալինդ այլ ինչ մայրենի
Հրաւէր որդւոցդ առ քեզ դիմել հոյանի,
Գրկեալ զմիմեանս՝ ամիցեսցեն սևորակ
Անուն ցաւոցդ դառնութեանցն ըզբաժակ:

Դե՛ղ անըմբեր վըշտացդ հոսի ուղխօրէն
Ի սերտ Սիրոյ Վ՝ի Միութեան աղբերէն.
Աւա՛ղ, թէ ոչ և հանրական Միութիւն
Այլ մասնականս գէթ լիցի քեզ խընդովիւն:

Ահա՛ մեք սիրտ տըւեալ սըրտի և ըզմեր
Չանձինրս քեզ Մօրըդ ձօնեմք և ըզսէր.
Ի գուճս իջեալ՝ հաւատարիմ ցըվախճան
Լինել ուխտեմք հին Հայրենեաց, Հայ անուան:

Չքեզ աղաչեմք ընկալ և զայս, Մայր սիրուն,
Չորդիական նըւէրս և ուխտ հաստատուն,
Օրհնեա՛ ըզմեզ զի և երկինք օրհնեսցեն,
Աղերսանք խնդրեմք և եթ զայս 'ի քէն.

Թէ յօրհնեսցես ոչինչ են գործք մեր և կեանք,
Չուրկ 'ի ջնորհաց՝ կոչեն ըզմեզ դերեզմանք,
Անկեալ յաչաց արդարադատ արարչին
Ի շիրիմս իսկ՝ ոսկերք մեր ոչ խաղաղին:

ՏԻՌԱՆ ԱՁԱՐՈՍԵԱՆ